ΠΑΝΤΟΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

του **Κώστα Βουρεκά**



Το βιβλίο του **Κωστή Χατζημιχάλη** «Κρίση χρέους και υφαρπαγή γης» από τις εκδόσεις ΚΨΜ, αποτελεί μια σύντομη αλλά ιδιαίτερα ολοκληρωμένη προσέγγιση της πολιτικής της τρόικας ΔΝΤ/ΕΚΤ/ΕΕ και των διαδοχικών κυβερνήσεων που την υπηρέτησαν, σε έναν τομέα στον οποία συχνά δεν αποδίδεται η σημασία και η προσοχή που πραγματικά έχει: στον τομέα της γης, των ακινήτων και του χώρου με την ευρεία έννοια.

Η έννοια της υφαρπαγής γης που βρίσκεται στον τίτλο του βιβλίου αποτελεί ερμηνευτικό κλειδί για μία σειρά σύγχρονων εξελίξεων. Η ιστορία της έννοιας όμως είναι πολύ παλιά καθώς ανάγεται στην εποχή της πρωταρχικής συσσώρευσης και των περιφράξεων στην Ευρώπη του 17ου – 19ου αιώνα – «αυτό που ο Μαρξ περιγράφει ως ιστορική διαδικασία διαχωρισμού του άμεσου παραγωγού από τα μέσα παραγωγής», όπως υπενθυμίζει ο συγγραφέας.

Οι διαδικασίες πώλησης ή μακροχρόνιας παραχώρησης μέσω του ΤΑΙΠΕΔ σημαντικών ακινήτων που εντάσσονται στη λεγόμενη ιδιωτική περιουσία του δημοσίου αλλά και οι προσπάθειες ιδιοποίησης χώρων που αποτελούν τυπικά αναπαλλοτρίωτες δημόσιες κτήσεις εκτός συναλλαγής όπως ο αιγιαλός, η παραλία, τα δάση και οι δασικές εκτάσεις και οι αρχαιολογικοί χώροι, αναδεικνύουν το γεγονός ότι οι διαδικασίες της πρωταρχικής συσσώρευσης επιβάλλονται σε πολλές ιστορικές φάσεις και όχι μόνο την πρώτη φορά σχηματισμού του κεφαλαίου.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι, όπως επισημαίνει ο Κ. Χατζημιχάλης, η γη αποτελεί «πλασματικό» εμπόρευμα που αποκτά «αξία» μόνο κάτω από ειδικές συνθήκες, «αφού δεν είναι προϊόν παραγωγικής διαδικασίας αλλά υπάρχει στη φύση, είναι αρχικά τμήμα των Κοινών, με ελεύθερη πρόσβαση και χρήση από όλους και όλες». Και καθώς στο μαρξιστικό πλαίσιο το μέτρο της αξίας είναι η μέσος χρόνος εργασίας που απαιτείται στις δεδομένες κάθε φορά συνθήκες για την παραγωγή ενός εμπορεύματος, η γη δεν είναι εμπόρευμα και δεν έχει αξία, αλλά αποκτά τιμή μέσω του θεσμού της ατομικής ιδιοκτησίας, που επιτρέπει σε κάθε ιδιοκτήτη ενός κομματιού γης να μονοπωλεί την πρόσβαση και τη χρήση του. Έτσι εισάγεται από τον Μαρξ η έννοια της γαιοπροσόδου για την εξήγηση των εισοδημάτων που προκύπτουν από την ιδιοκτησία της γης. Η υφαρπαγή της γης και των σχετικών με τη γη δικαιωμάτων, αποτελεί, σύμφωνα με το συγγραφέα, πρωταρχικό στόχο του κεφαλαίου, καθώς δημιουργεί «μη δεδουλευμένες προσόδους, οι οποίες αντιστοιχούν σε σταθερά μονοπωλιακά ενοίκια» και προσελκύει «τη δυναμική εμπλοκή του χρηματιστικού κεφαλαίου».

Ο Κ. Χατζημιχάλης αναφέρεται στον χώρο υιοθετώντας την προσέγγιση του Λεφέβρ, ο οποίος προσθέτει στην υλική του διάσταση τις αναπαραστάσεις του χώρου και τον χώρο ως αναπαράσταση. Στην τριμερή αυτή προσέγγιση προσθέτει και μια τέταρτη συνιστώσα: τη γη ως αναπόσπαστο τμήμα των οικοσυστημάτων, την οικολογική παράμετρο. Συνεπώς η έννοια της υφαρπαγής που αναπτύσσει, δεν αφορά στενά την απόκτηση εκτάσεων με λιγότερο ή περισσότερο βίαιο τρόπο, αλλά και την «δημιουργία δυναμικών ως προς τα σχετικά με τη γη δικαιώματα» όπως το νερό, το υπέδαφος, η βιοποικιλότητα, η θέα ενός τοπίου, η κατοχύρωση μιας περιοχής σε εμπορική μάρκα για αγροτικά προϊόντα και τουριστικό προορισμό, το ποσοστό εκμετάλλευσης που επιτρέπουν οι εκάστοτε πολεοδομικές ρυθμίσεις κ.ά. Με τον τρόπο αυτό στο βιβλίο ερμηνεύεται ευρύτατο φάσμα σχετικών φαινομένων, πολλά από τα οποία είναι ιδιαίτερα επίκαιρα στη σημερινή συγκυρία, πέρα από την εκποίηση της γης και των ακινήτων στο όνομα του δημόσιου χρέους, όπως η ιδιωτικοποίηση της «μικρής ΔΕΗ», η μελλοντική διάσχιση της βόρειας Ελλάδας από τον αγωγό αερίου ΤΑΠ, η εγκατάσταση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε βιομηχανική κλίμακα, οι πρόσοδοι που εξάγονται από την εκμετάλλευση των τοπίων, η φορολόγηση των ακινήτων, η υφαρπαγή

ιδιωτικής ακίνητης περιουσίας μέσω του ενυπόθηκου δανεισμού κ.ά.

Εκτός από την ευρύτητα του αντικειμένου με το οποίο καταπιάνεται, το βιβλίο διαθέτει δύο ακόμα μεγάλες αρετές. Την τοποθέτηση της σημερινής συγκυρίας στην ιστορική της διάσταση και την παγκόσμια οπτική στις σχετικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Σε ότι αφορά την πρώτη, αναλύεται η ιστορική εξέλιξη του θέματος από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα. Αναδεικνύονται δύο θέματα. Το καθεστώς μικροϋφαρπαγής με το οποίο συνυφαίνεται διαχρονικά η μικροϊδιοκτησία στην Ελλάδα και οι σαφέστατα αρνητικές επιπτώσεις του στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον και το γεγονός ότι το σημερινό καθεστώς υφαρπαγής, αποτελεί τομή και συνέχεια των πολιτικών που ασκήθηκαν πριν την κρίση χρέους, με αφετηρία την περίοδο προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων.

Σε ότι αφορά τη δεύτερη, αναδεικνύονται οι βασικές παγκόσμιες τάσεις που συντελούν στη σημερινή στροφή του μεγάλου κεφαλαίου στη γη. Η άνοδος της τιμής των τροφίμων, η ενεργειακή ανασφάλεια και η στροφή στην αναζήτηση ορυκτών πόρων, η αναζήτηση μεγάλων εκτάσεων για μεγάλα έργα και υποδομές, η δημιουργία νέων σχετικών χρηματοπιστωτικών προϊόντων και εργαλείων και οι ρυθμίσεις από την Παγκόσμια Τράπεζα, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και το ΔΝΤ, είναι οι κύριες τάσεις που συντελούν σήμερα στην ένταση της υφαρπαγής γης σε πλανητική κλίμακα.

Παρόλο που το βιβλίο γράφτηκε την περίοδο της συγκυβέρνησης Νέας Δημοκρατίας και ΠΑΣΟΚ, παραμένει και σήμερα απόλυτα επίκαιρο. Η τυχόν εμπέδωση του «μνημονιακού κεκτημένου» που αποτελεί βασικό πολιτικό επίδικο της τρέχουσας συγκυρίας, είναι βέβαιο ότι θα καταστήσει την περίοδο της κρίσης χρέους στη σύγχρονη Ελλάδα σταθμό μεγάλης ιστορικής σημασίας για τα ζητήματα του χώρου, της γης και των ακινήτων. Θα σηματοδοτήσει το πέρασμα από ένα καθεστώς που διαχρονικά ευνοούσε τη μικρή ιδιοκτησία και την ευρύτατη –αν και όλο και πιο άνιση- κοινωνική και γεωγραφική διάχυση της γαιοπροσόδου, σε ένα καθεστώς μονοπωλιακής πολεοδομίας. Ο χώρος της πόλης και της υπαίθρου θα σχεδιάζεται και σε μεγάλο βαθμό θα διαμορφώνεται κυρίως με βάση τη διαρκή αναζήτηση μονοπωλιακής γαιοπροσόδου από διεθνή αλλά και εγχώρια κεφάλαια, τα οποία σήμερα τείνουν όλο και περισσότερο να κινούνται στην κατεύθυνση εξασφάλισης προσόδων, ενοικίων και εισοδημάτων που δεν προέρχονται από το κέρδος των άμεσων παραγωγικών επενδύσεων, σαν μορφή αντιρρόπησης της τάσης πτώσης του ποσοστού κέρδους.

Δημοσιεύτηκε στο Πριν στις 29 Μάρτη 2015